

ŠTĚPÁNKA MATÚŠKOVÁ / 9. 3. 2016

Poslední filmová bašta

Oddělení akvizice a archivace NFA stojí za mimořádně kvalitní péčí o archivní filmy, která se vyplácí

„Procento zachráněných a uchovaných snímků národní produkce v našem archivu je ve světě unikátní,” s hrdostí říká Jana Přikrylová, vedoucí oddělení akvizice a archivace NFA. Záchraně a uchování filmů pomohla jinak dost temná historická okolnost. Po znárodnění československé kinematografie v roce 1945 byly do tehdejšího Filmového ústavu (předchůdce NFA) přesunuty z různých míst filmové materiály, které vznikly od počátku české kinematografie a během protektorátu. Od té doby podléhala filmová výroba státnímu monopolu a archiv se stal místem konečného uložení i dalších nově natočených filmů. Díky tomu se podařilo zachovat nemalou část němých filmů a téměř úplnou produkci zvukové éry kinematografie.

Po dlouhém počátečním období, kdy byly filmy skladovány na nevhodných místech, například v bývalém hostinci, cihelně, garáži nebo ve věži hradu Kost, se v polovině 60. let zvýšil důraz na podstatné zlepšení podmínek uchovávání filmových materiálů. Nově získané prostory a budovy byly postupně upravovány tak, aby splňovaly potřebná kritéria. “Náš archiv začal stoupat, obzvlášť po příchodu Vladimíra Opěly v roce 1965, ke špičce archivní péče i v mezinárodním měřítku,” zdůrazňuje Jana Přikrylová. Pozdější dlouholetý ředitel nastavil vysoké parametry péče o filmové a další související nefilmové archiválie. Výsledky se dostavily mimo jiné i při výběru příslušných materiálů ke čtrnácti titulům projektu **„Digitální restaurování českého filmového dědictví”**. Dobrá fyzická kondice filmových materiálů celý tento proces výrazně usnadnila a nakonec i zlevnila. Místo plánovaných deseti filmů se jich se stejným rozpočtem zrestaurouje čtrnáct. Za takovým úspěchem stojí i dlouholetá a soustavná práce oddělení akvizice a archivace, vedeného nejprve Vladimírem Opělou a teď již řadu let Janou Přikrylovou.

Šikovné ruce a bystrá hlava.

Náš díl práce na digitalizaci

Oddělení paní Přikrylové připravovalo veškeré filmové materiály k digitalizaci, což obnáší celou řadu kroků. Znamenalo to přivést z depozitářů všechny příslušné filmové materiály k jednotlivým snímkům a velice pečlivě je prohlédnout.

„Začínáme tím, že uděláme podrobný nález,” popisuje Jana Přikrylová proces, na jehož konci je digitálně zrestaurovaný titul, který se tak dostane k současným divákům ve své původní kráse. Restaurátorky, pracovnice ve střižnách, postupně přetáčí na převíjecím stole všechny filmové pásy a detailně je prohlíží. Zaznamenají veškerá poškození, narušenou perforaci, vadné slepky, případná mechanická poškození jako jsou rýhy a pod.

„Chorobopis” jednoho z materiálů k Bílé nemoci, zařazené do elitního výběru projektu „**Digitální restaurování českého filmového dědictví**”, například vypadá takto:

BÍLÁ NEMOC Č. 2076

Negativ obrazu NO

Počet dílů: 11

Celková metráž: 2.939,2 m

Perforace: negativní (úv. tit. pozitivní)

Podklad: nitrátní (úv. tit. acetátní)

Materiál: KODAK (úv. tit. AGFA)

Formát: 1:1,37 + 1:1,33

Zvuk: hustotní (úv. tit.)

Počet slepek: 560

TECHNICKÝ NÁLEZ NO

• DÍL

Pozitivní perforace, AGFA T f 6 S

0 – 29,6 m čirý blank – v kopii patrně předejhra s černým pozadím, 4,4 m slepka (bez. ozn.)

29,6 – 84,6 m úvodní titulky, acetátní podklad, na začátku i konci dílu zapršení, dřené děrování, na podkladu i emulzi slabé, přerušované, vlasové rysky, místy souvislejší rýhy, občas výrazné.

84,6 m slepka, začátek obrazu, negativní perforace, KODAK A. G. nitrátní podklad.

*80,0 – 80,1 m vylepení obrazu čirým blankem (5 obr. oken) EASTMAN I.I KODAK °
NITRATE FILM ° PANCHROMATIC*

Na začátku i konci dílu zapršení, dřené děrování, v průběhu celého dílu na podkladu i emulzi slabé vlasové rysky, místy souvislé rýhy (více na lesku), nečistoty, skvrny, zářezy.

V celé délce filmového pásu podélné prohnutí.

METRÁŽ: 343,7 M SLEPKY: 36

Leckterý čtenář si po takové četbě možná řekne, že být filmovým restaurátorem není nic pro něj. Nejdůležitější vlastností pro tuto profesi je, podle paní Přikrylové, trpělivost a pečlivost: “Není to jednoduchá profese. Potřebné jsou nejen odborné filmové znalosti, ale i šikovné ruce a bystrá hlava. Nad svou prací musí restaurátor přemýšlet, protože každá chyba na originálu by mohla být fatální a poškození nevratné. Pravidla pro zacházení s filmovým materiálem jsou proto mimořádně přísná.”

Ve střižnách NFA na Žižkově a v depozitáři na Hradištku u Štěchovic pracuje třináct filmových archivářek a restaurátorek a jeden filmový restaurátor. Tyto unikátní odborné profese přitom už dnes není možné vystudovat. V dřívějších dobách existovalo odborné učiliště pro filmové laboranty přímo ve Filmovém studiu Barrandov, ale to už je řadu let zrušeno. “Nové odborníky si proto musíme vychovat sami,” říká Jana Přikrylová. Řada z těch současných do archivu přišla právě ze zrušených laboratoří na Barrandově, z laboratoří České televize nebo z filmové distribuce. Národní filmový archiv je tak poslední baštou, kde se denně pracuje s klasickým filmovým pásem.

Na první pohled se pozná, jaký typ filmového materiálu krabice ukrývají.

Proces archivování

Oddělení má na starosti kondici audiovizuálních, především filmových děl. K takové péči patří začleňování přírůstků do sbírek a jejich následná ochrana. “Přírůstky do NFA získáváme z nejrůznějších zdrojů. Část je tvořena nově vykopírovanými materiály na bezpečný filmový materiál, ale filmy přicházejí například i z oblastních archivů, škol či muzeí. Dodnes se stává, že krabice s filmy přinášejí soukromníci, kteří je objevili třeba i na půdě nebo ve sklepě a své nálezy nabízejí k prodeji či jako dar,” popisuje cestu do archivu Jana Přikrylová.

U každého takového přírůstku je nejprve popsán jeho fyzický stav a zaznamenána délka, typ zvukového záznamu, barva, jazyková verze, úvodní titulky i případné

podtitulky. Druhým krokem je identifikace, v případě potřeby ve spolupráci s kurátory. Všechny zjištěné údaje se zanesou do identifikačního listu: „To je rodný list materiálu, který ho provází po celou dobu ve sbírkách,” dokresluje složitý úkon Jana Přikrylová. Pokud je získaný film bez úvodních titulků a není možné ho identifikovat jednoduše, je nutný náročnější proces. Na pracovních projekcích, tzv. komisích, se film promítne a přítomní odborníci film identifikují podle exteriérů, děje nebo herců.

V další fázi je filmový materiál zapsán do příslušné přírůstkové knihy a stává se součástí sbírek NFA. Pro někoho je možná překvapivé, že veškerá evidence je mimo počítačových záznamů stále vedena i v „papírové“ podobě. „Je to velmi důležité, i když jsou v digitální databázi zanesené shodné údaje. Dvojí způsob záznamů vylučuje ztrátu informací o sbírkách,” je přesvědčena Jana Přikrylová.

Na závěr je materiál uložen do depozitáře. „NFA má depozitáře opravdu rozsáhlé, ale přesto máme téměř vyčerpanou kapacitu,” přiznává Jana Přikrylová, ale zároveň se s velkým zadostiučiněním raduje, že se po desetiletích podařilo zahájit výstavbu nových depozitářů hned vedle stávajících na Hradištku. Nové depozitáře zaručí špičkové podmínky pro ukládání filmových pásů, teplotu až -5 stupňů Celsia a zároveň 45% relativní vlhkost, což je při tak nízké teplotě nezvyklé. Jana Přikrylová to vysvětluje: „Ve vlhku mohou emulzi napadat plísně a v přílišném suchu se pásy smršťují.“

Ve vlhku mohou emulzi napadat plísně a v přílišném suchu se smršťuje.

Před více než dvaceti lety NFA vytvořil tvar i podobu speciální archivní krabice, i složením svého materiálu mimořádně vhodně k uchování filmových pásů. Víko přesahuje dno v plné výšce, aby byly krabice prachu vzdorné, prstence vylisované na víku zamezují klouzání krabic po sobě, zářezy na bocích zajišťují vázací materiál. A na první pohled se pozná, jaký typ filmového materiálu ukrývají: v zelené jsou kopie, v modré duplikační kopie, červená skrývá negativ obrazu, žlutá negativ zvuku a černá prezervační kopie. „Naše krabice si od té doby od výrobce kupují i zahraniční filmové archivy,” chválí pomůcku Jana Přikrylová.

Přírůstek se v pečlivě označených krabicích uloží na určené místo podle lokačního plánu v depozitáři a v budoucnosti pak prochází vždy po několika letech pravidelnými kontrolami.

Nicméně pohyb krabic s filmy se redukuje. „Z depotů jsme do Prahy přiváželi pro zákazníky, hlavně kina a filmové kluby, plné nákladní auto týdně. Teď se posílají krabičky nebo rovnou digitální data,” popisuje, jak se časy mění, vedoucí oddělení akvizice a archivace Jana Přikrylová. Kdo by řekl, že filmové archivnictví je tak progresivní obor.

Pohyb krabic s filmy se redukuje. Teď se posílají rovnou digitální data.

Profil Jany Přikrylové najdete [zde](#).

Foto: Jitka Hejtmanová, (c) NFA.